

**DEZVOLTAREA ARTEI INTERPRETATIVE CORALE NAȚIONALE ÎN
ȘCOLILE DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN A DOUA JUMĂTATE A
SECOLULUI XX**

THE DEVELOPMENT OF NATIONAL CHORAL PERFORMING ART IN THE
SCHOOLS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE SECOND HALF OF
THE 20TH CENTURY

ANA ȘIMBARIOV¹⁶,

doctor în studiul artelor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
<https://orcid.org/0009-0004-4212-2230>

MIHAI MIHALAȘ¹⁷,

doctor în studiul artelor, asistent universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0001-6530-402x>

¹⁶ E-mail: simbariovana@mail.ru

¹⁷ E-mail: mihalasmm@gmail.com

Articolul prezintă o retrospectivă istorico-culturală a procesului de dezvoltare a artei interpretative în corurile de copii, în special, și a educației muzicale, în general, în a doua jumătate a secolului XX pe teritoriul Republicii Moldova.

În articol sunt relatate informații despre apariția studiourilor corale și a unora dintre cele mai importante colective corale de copii, despre dezvoltarea metodologiei lucrului cu formațiile corale, precum și unele aspecte ale influenței principiilor de lucru a școlilor pedagogice europene asupra progresului muzical-educational pe teritoriul țării noastre. De asemenea, sunt menționate câteva personalități marcante, dirijori și compozitori, a căror activitate a avut un rol important în procesul de dezvoltare a artei corale și interpretative în colectivele de copii de pe teritoriul Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *artă interpretativă, artă muzicală, cor de copii, dirijor de cor, educație corală, îndrumări practice, metode de predare, organizare corală, studio coral*

The article presents a historical-cultural retrospective of the development process of interpretative art in children's choirs, in particular, and of musical education, in general, in the second half of the 20th century on the territory of the Republic of Moldova.

The article contains information about the emergence of choral studios and some of the most important children's choral collectives, about the development of the methodology of working with choral groups, as well as some aspects of the influence of the working principles of the European pedagogical schools on the musical-educational progress in our country. Also, some outstanding personalities, conductors and composers are mentioned, whose activity had an important role in the process of developing choral and interpretive art in children's collectives on the territory of the Republic of Moldova.

Keywords: *interpretative art, musical art, children's choir, choir conductor, choral education, practical guidelines, teaching methods, choral organization, choral studio*

Introducere

Spre deosebire de etapele de evoluție a artei corale pe parcursul secolului XIX pe teritoriul Republicii Moldova, în care se atestă un interes continuu pentru muzica maselor și cultivarea frumosului pentru populație în general, pe parcursul următorului secol, observăm o ramificare în acest sens, realizându-se câteva direcții principale, și anume: dezvoltarea artei corale interpretative profesionale, catalizatorul căreia a fost fondarea CCA *Doina* de către C. S. Pigrov, educarea interpreților și dirijorilor prin organizarea catedrei de dirijat coral în cadrul Conservatorului de Stat, fondată de către A. Iușchevici, discipola celebrului dirijor și compozitor P.G. Cesnokov, și, nu în ultimul rând, inițierea copiilor în arta corală prin diferite metode și forme de educație muzicală și estetică. Ultima direcție reprezintă și studiul nostru în realizarea articolului de față.

Apariția studiourilor corale

O nouă etapă în dezvoltarea artei interpretative pentru colectivele corale de copii începe în anii '50 ai secolului XX și este caracterizată prin căutarea și apariția unor noi forme de educație muzicală. O astfel de formă reprezintă și studiourile corale, care au cunoscut o răspândire largă

pe teritoriul tuturor țărilor sovietice socialiste. Fondatorul primului studio coral apărut în anul 1954 în regiunea Moscovei este considerat G.A. Struve. Acesta a organizat un ansamblu pioneresc în cadrul școlii de muzică din satul Vișniaki, unde activa în calitate de profesor de canto. În lucrarea sa intitulată *Школьный хор* dirijorul relatează următoarele: „Deja la începutul muncii mele mi-am dat seama că școala are nevoie de un cor. Și nu doar școala, ci și satul Vișniaki de lângă Moscova, unde se afla școala – corul școlăresc avea să devină, aici, singurul centru de cultură muzicală” [1 p. 67].

Acest studio a devenit un laborator metodologic în care, treptat, s-au dezvoltat principiile organizării procesului muzical educațional. Aici copiii cu vârste cuprinse între patru și șase ani cântau în cor, dar și se familiarizau cu alfabetul muzical, își dezvoltau simțul ritmului și chiar învățau să cânte la un instrument muzical – toate acestea prin intermediul jocului. În scurt timp, asemenea grupuri (studiouri) au început să ia ființă în toate republicile uniunii. În Moldova aceste organizații apar în anii '80 ai secolului XX, dintre care s-au evidențiat studiourile corale de pe lângă școala gimnazială nr. 11, sub îndrumarea lui Șt. Andronic, școala gimnazială nr. 36, sub conducerea lui M. Vartic, și școala gimnazială nr. 32, care era și atelierul coral pentru copii al Radio-Televiziunii Naționale, sub regia lui Șt. Caranfil.

Trebuie să menționăm că încă înainte de perioada apariției studiourilor corale de pe lângă școlile gimnaziale, în anii '70, ca rezultat al încercărilor de organizare a procesului muzical educațional, au luat naștere două colective corale de copii, și anume: ansamblul coral *Firicel* din orașul Tiraspol, sub conducerea E. Iankovskaia, și *Lia-Ciocârlia*, la Chișinău, organizat de E. Mamot. Studioul *Firicel* este bine cunoscut nu numai în țară, ci și peste hotare. Acesta a fost condus un timp îndelungat de Ekaterina Iankovskaia, profesoară la catedra de dirijat coral la Colegiul de Muzică din Tiraspol. Sub conducerea ei corul a atins un nivel înalt de performanță, devenind și un laborator pentru lucrul practic al dirijorilor absolvenți. După Iankovskaia studioul și-a continuat activitatea sub conducerea celebrului dirijor Tatiana Tverdohleb, care, prin capacitățile sale organizatorice și profesionale, a extins și mai mult nivelul de creație a grupului și a suplinit repertoriul coral cu lucrări ale compozitorilor contemporani.

În anul 1973, datorită eforturilor depuse de Șt. Andronic, S. Volkova și E. Mamot, ia ființă corul de copii *Lia-Ciocârlia*, organizat sub egida Palatului Național de Creație pentru Copii și Adolescenți (Дворец Творчества Детей и Подростков). În cei peste 40 de ani de activitate, studioul coral a adus un aport imens la dezvoltarea culturii muzicale naționale prin identificarea și cultivarea tinerelor talente, dezvoltând o varietate de forme și metode eficiente de inițiere a copiilor pe tărâmul muzicii, popularizarea artei corale și promovarea creației compozitorilor autohtoni. Pe parcursul existenței sale corul *Lia-Ciocârlia* a fost condus de Eugen Mamot (1973-

1974, 1990-2006), Valentin Budilevschi (1974-1988) și Sofia Volkova (1988-1990). Din septembrie 2006 dirijorul acestui colectiv este Svetlana Istrati, absolventă a Institutul de Stat de Arte și fostă elevă a studioului *Lia-Ciocârlia*. Activitatea corului de studio este una impresionantă, având susținute peste 600 de concerte în Moldova, Ucraina, Rusia, România, Letonia, Lituania, Belarus, Turcia și Franța. Studioul *Lia-Ciocârlia* a realizat numeroase înregistrări ale creațiilor corale din repertoriul său la Radio și Televiziunea Națională și a lansat Albumul „Lia-Ciocârlia”, despre care au fost realizate două filme muzicale. De asemenea, studioul de muzică a devenit în repetate rânduri laureat al concursurilor și festivalurilor naționale și internaționale, pentru care merite i s-a acordat titlul onorific de *Colectiv Exemplar* și a obținut *Premiul Republican pentru Tineret*, precum și alte premii.

Dezvoltarea metodologiei lucrului cu colectivele corale de copii

Progresul realizat pe tărâmul interpretării corale în anii '70 și '80 i-a stimulat pe compozitorii autohtoni să scrie creații corale pentru copii în diferite genuri: cântece, cicluri, cantate și oratorii. Pe lângă compozițiile originale ale autorilor, un loc important îl ocupă și prelucrările cântecelor populare. Unii autori au scris muzică dedicată interpretării de către un anumit cor de copii, ținând cont de capacitățile lor vocale și interpretative.

Tot în anii '80 apar și primele studii metodologice și teoretice asupra problemelor interpretării corale. De regulă, autorii acestor studii nu erau altcineva decât conducătorii colectivelor corale, dirijori de cor cu experiență. Unul dintre cele mai apreciate studii teoretice cu referire la problemele procedurii de organizare și conducere a unui cor de copii este monografia lui Șt. Andronic *Organizarea corului de copii*, publicată în 1983. Pe lângă principiile metodologice tradiționale, în această cercetare autorul acordă o atenție deosebită caracteristicilor vocilor de copii și metodelor de protejare a acestora [2 pp. 4-28]. Interesant este faptul că Șt. Andronic a dedicat un compartiment întreg din studiul său elementelor de bază ale prelucrărilor și aranjamentelor creațiilor corale pentru copii [2 pp. 49-67].

Un alt studiu care merită menționat este intitulat *Îndrumări practice pentru dirijorul de cor* [3] și este realizat de către E. Bogdanovschi și I. Popescu. Această cercetare reprezintă valoare prin faptul că oferă instrucțiuni specifice privind tehnica dirijorală, metode de lucru cu corul, precum și principii de selectare a repertoriului coral. În plus, broșura conține o anexă voluminoasă de partituri și aranjamente corale semnate de compozitori moldoveni și români.

Influența școlilor pedagogice muzicale europene

În etapa de dezvoltare a metodelor de educație corală și estetică a copiilor din RSSM, proces ce încorporează tradițiile formate în Imperiul Rus și, ulterior, în URSS, în secolul XIX și în prima jumătate a secolului XX, în paralel, în Europa și în alte părți ale lumii, iau ființă câteva școli pedagogice muzicale cu viziuni novatoare care, în scurt timp, au căpătat recunoaștere la nivel mondial. Fondatorii acestor școli au fost compozitorii celebri B. Bartok, Z. Kodaly, C. Orff, H. Villa-Lobos și alții. Metodele de predare ale acestora s-au răspândit în Moldova la începutul anilor '80.

Sistemul de educație muzicală pentru copii, creat de Zoltan Kodaly și Bela Bartok, are ca scop prioritar conservarea tradițiilor populare: „Idea este clară: copiii trebuie să însușească o „limbă maternă” muzicală unică, ei trebuie aduși în imperiul muzicii populare maghiare, la izvorul inepuizabil al cântecului popular maghiar” [4 p. 174]. Datorită lui Kodaly, metoda de desemnare a înălțimii sunetelor prin intermediul semnelor spațiale gesticulate (metodă elaborată inițial ca solfegiere relativă la începutul sec. XIX în Marea Britanie de către J.S. Kerven) a devenit răspândită în practica muzicală și pedagogică a fostelor republici ale URSS, fiind folosită pe larg și astăzi nu numai în predarea alfabetului muzical, ci și în stadiul incipient de lucru cu corurile de copii.

„Experiența artistică și cea din domeniul educației muzicale a compozitorului Carl Orff a dat naștere metodologiei pedagogico-muzicale *Orff Schulwerk*, bazată pe unitatea dintre muzică, mișcare, dans și vorbire” [5 p. 16]. Modelul de educație muzicală *Schulwerk* este menit să stimuleze creativitatea muzicală a copiilor și are ca scop trezirea interesului copiilor pentru cânt. Cântarea colectivă ocupă un loc de bază în formele de executare a modelului *Schulwerk*. Mai mult de șaptezeci la sută din toate exercițiile propuse de Orff sunt vocale. În mod firesc, autorul ghidului metodic a acordat o mare importanță folclorului german. Pentru cei care doresc să adapteze sistemul în alte țări, el recomandă diversificarea acestuia cu arta populară verbală și muzicală locală, în special, a folclorului pentru copii.

O mare parte din activitatea de creație a compozitorului brazilian Heitor Villa-Lobos a fost dedicată educației muzicale și inițierii copiilor în arta muzicală. Reforma sa pedagogică s-a bazat pe ideea dezvoltării pe scară largă a cântului coral, care urma să servească drept bază pentru educația muzicală profesionistă: „În efortul de a „învăța toată Brazilia să cânte”, în zilele sărbătorilor naționale acesta dirija o orchestră de 1.000 de interpreți pe stadionul *Vasco da Gama* din Rio de Janeiro, iar în 1942 a adunat un cor de 40 de mii de școlari” [6 p. 408]. Mai mult, Villa-Lobos a pus bazele creării a zeci de școli de muzică și formații corale, a organizat o școală de profesori – maeștri de cor, pe care el însuși a condus-o, iar în 1942 a fost înființată Academia

Națională de Canto Coral, al cărei conducător până în ultima clipă a vieții sale a fost Villa-Lobos.

Ultimul deceniu al secolului XX în Republica Moldova a fost marcat de căutarea unor noi direcții de dezvoltare în diverse sfere sociale și culturale. Totodată, începe și procesul de formare a unui nou concept în sistemul de învățământ gimnazial. Unul dintre domeniile prioritare în activitatea pedagogică a fost dezvoltarea noilor principii, metode și mijloace de formare a personalității elevilor prin activități educaționale extra-curriculare și extrașcolare. Ca urmare, a fost luată decizia de a organiza în școli clase cu profil muzical-coral, care au jucat un rol important în dezvoltarea educației muzicale de masă și a artei interpretative a colectivelor corale de copii. La inițiativa celebrului dirijor de cor Ștefan Andronic au fost organizate, în 1988, primele patru clase experimentale în mai multe școli gimnaziale – Nr. 11 (azi Liceul Teoretic „Ion Creangă”), Nr. 36 (azi Liceul Teoretic „George Meniuc”), Nr. 37 (azi Liceul Teoretic „Nikolai Gogol”) – și în internatul Nr. 2. În prezent există 14 instituții publice de învățământ, în baza cărora activează clase cu profil muzical-coral.

Nivelul înalt de pregătire a colectivelor de creație este susținut, în mare parte, de către secțiile de cultură ale consiliilor raionale prin elaborarea diferitor planuri speciale ce cuprind numeroase evenimente și activități destinate elevilor. Aceste planuri presupun și organizarea obligatorie a concursurilor pentru corurile de copii în rândul școlilor cu profil muzical-coral. În calitate de jurați sunt invitați dirijori cu renume din cuprinsul republicii. Primul concurs orășenesc destinat corurilor de copii a avut loc în 1992 la inițiativa lui Șt. Andronic. Pe parcursul anilor acest concurs a devenit unul tradițional.

Manifestarea cântului coral în masă

Cunoscând tradiții seculare pe tărâmul sărbătorilor destinate cântului popular, Țările Baltice dintotdeauna au prezentat cele mai bune rezultate și performanțe în domeniul artei interpretative corale pentru copii din toată fosta URSS. Aceasta se datorează, în mare parte, faptului că personalitățile marcante din domeniul culturii în țările respective dintotdeauna au considerat că nivelul general al culturii muzicale depinde de educația muzicală în școală, de aceea au și acordat o importanță deosebită pregătirii muzicale, precum și organizării activităților corurilor de copii în cadrul instituțiilor de învățământ primar și gimnazial. Este interesant faptul că la Tallinn, capitala Estoniei, pe lângă celebrul festival internațional de muzică corală *Lauluväljak* (câmpul muzical sau câmpul cântului), la care nu pot participa toate corurile de copii existente în țară, au loc și festivaluri republicane destinate, în special, corurilor și ansamblurilor vocale școlărești. Primul festival de acest tip a avut loc în anul 1962 și a adunat circa 20.000 de

participanți. Această tradiție estoniană a avut un impact pozitiv și asupra dezvoltării artei interpretative corale a colectivelor de copii din Moldova. Astfel, începând cu anul 1992, la Chișinău se desfășoară festivaluri care reunesc cele mai pregătite coruri școlare din republică.

Printre cele mai cunoscute festivaluri se numără și *Sărbătoarea corului*, care a fost pentru prima dată organizat de dirijorul de cor V. Creangă. În anii '60-'70 ai secolului XX, Creangă a avut prilejul de a se afla printre cei mai mult de jumătate de milion de amatori ai cântului coral la celebrul *Lauluväljak* din Tallinn. Impresiile de neuitat de la acest festival l-au captivat atât de mult încât Creangă a venit cu ideea de a organiza un astfel de eveniment și în Moldova. Inițiativa sa a fost susținută de Anatol Mocreac, doctor în științe pedagogice, Alexandru Roman și Tatiana Tverdohle, foști conducători ai Direcției Generale Educație, Tineret și Sport.

Astfel, în anul 2003, pe 31 mai, în ajunul Zilei Internaționale a Ocrotirii Copilului, a avut loc prima ediție a festivalului *Sărbătoarea corului*, care a adunat pentru prima dată pe treptele Teatrului Național de Operă și Balet 37 de formații corale atât din școli primare și gimnaziale cât și din licee cu un profil muzical-coral. Ca premieră în istoria Republicii Moldova, un cor unit din 2.500 de copii au interpretat 16 lucrări în comun, printre care: *Limba noastră* de A. Cristea, *Ca o zi de primăvară* de G. Musicescu, *Hora și sârba* de S. Zlatov, *Cântecul primăverii* de W.A. Mozart, *Plai natal* de V. Creangă, *Școala natală* de E. Mamot ș.a. Imnul festivalului a devenit o creație corală intitulată *Sărbătoarea Corului*, prelucrare realizată de V. Creangă în baza unei creații clasice din palmaresul celebrului compozitor C.W. Gluck. Programul a fost susținut sub conducerea dirijorilor V. Creangă, Șt. Caranfil, E. Marian, A. Prisăcaru, S. Istrati, M. Ganea, E. Mamot ș.a. Edițiile festivalului din 2005 și 2007 au adus împreună și mai mulți participanți, inclusiv oaspeți din afara țării – Belarus și România. Astfel au participat până la 45 formații și ansambluri corale formate din aproximativ 3.000 de interpreți. Repertoriul, la rândul său, a fost extins semnificativ, incluzând creații corale noi ale compozitorilor moldoveni.

Concluzii

Făcând o retrospectivă istorico-culturală a educației muzicale, în general, și a celei corale în rândurile formațiilor de copii, în special, conchidem că în a doua jumătate a secolului XX pe teritoriul Republicii Moldova s-a manifestat un interes continuu pentru arta corală sub toate aspectele: cultural, educațional și profesionist. Personalități notorii din domeniul educației muzicale au fost preocupate de identificarea și realizarea noilor metode de predare a cântului coral, inclusiv prin adaptarea metodelor de predare a școlilor europene fondate de compozitorii și muzicologii C. Orff, Z. Kodaly etc. Dezvoltarea procesului de educație corală în școli a dus la posibilități de manifestare a cântului coral în masă prin organizarea festivalurilor și concursurilor

de nivel local, republican și internațional. Astfel, datorită personalităților marcante din domeniul educației muzicale și activității lor, arta corală își poate continua evoluția și poate atinge noi niveluri de dezvoltare în sec. XXI în Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. СТРУБЕ, Г. *Школьный хор*. Москва: Просвещение, 1981.
2. ANDRONIC, Șt. *Organizarea corului de copii*. Chișinău: Literatura Artistică, 1988.
3. BOGDANOVSKI, E., POPESCU, I. *Îndrumări practice pentru dirijorul de cor*. Chișinău: Știința, 1985.
4. ХАЙДУ, М. Наша музыкальная педагогика и венгерская народная музыка. В: *Из истории музыкального воспитания*: сб. ст. Сост. О.А. Апраксина. Москва, 1990, с. 174. ISBN 5-09-002774-9.
5. FILIMON, R.C. Metoda Orff Schulwerk și Muzicoterapia Orff. Provocările trecutului, realizările prezentului. In: *Educația artistică: realizările trecutului și provocările prezentului*: conf. șt. internațională dedicată aniversării a 75 de ani de învățământ artistic din Republica Moldova. АМТАР. 25–26 noiem. 2015. Chișinău: Grafema Libris, 2015, p. 16. ISBN 978-9975-52-196-3.
6. ГАВРИЛОВА, Н.А. *История зарубежной музыки. XX век*. Москва: Музыка, 2007.